

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HA'ALEKANDJA

10. OKTOOBRIIL 1928. A.

Nr. 15

KUUES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:

Aastas	Kr. 5.—
Pooles aastas	" 2.50
Üksik number	" —.25
1923 aastak.	" —.50
1924 "	" 3.—
1925, 1926 ja 1927a.ä	" 5.—

Toimetus ja talitus:

Tallinnas, Suur Roosikrantsi
uul. Nr. 12.
Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tal-
linna osakond Nr. 609.

Kuulutuste hind:

1 lk. Kr. 5.—, 1/2 lhk. Kr. 5.—,
1/4 lhk. Kr. 8.—, 1/8 lhk. Kr. 4.—
Omaavalitsustele 30% hinna-
alandust.
Dokumentide kaotamise kuu-
lutsused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Õpetajad riigiametnikkudeks	Lhk. 227
Mida kõnelevad arvud (järg)	" 228
Maavalitsuste 1928/29 a. tulud eelarvete järele "	232
Vallaomavalitsuste ameerikaviisilise raa- matupidamise revideerimise kava — H. Avikson (järg)	" 234
Omaavalitsuste päevauudised.	" 237
E. M. Liidu ja omaavalitsuste tegevusest	" 238
Küsimused ja vastused	" 240
Kuulutused	" 226

Kes**See**

tahab
seaduste
ja
määruste
käsitamisel

vabaks
saada
kahtlusest,

otse
õige
ja
maksva
paragrahvi
leida,

kas
ta
paragrahvi
valides
kõik
muutmise
seadused
arvesse
võttis,

ei
viivita
tellimast
kodifit-
seeritud

millest
Eesti
Maaoma-
valitsuste
Liidu
kirjastu-
sel

Sundnormide
kogu
maaoma-
valitsuste
kohta,

ilmunud
juba
19
vihku.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid oolamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 270.000 krooni.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7.

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Õpetajad riigiametnikkudeks.

Haridusminister esitanud uue õpetajate palgaseaduse eelnõu.

Kui möödunud kevadel Riigikogus harutuseks oli uus õpetajate palgaseaduse eelnõu ja see seal veel viimasel silmapilgul enne Riigikogu laialiminekut pidi jääma vastuvõtmata eelnõus leiduvate suurte puuduste pärast, päästis haridusminister A. Mõttus seisukorra, lubades sügiseks välja töötada uue seaduse täiesti uutel põhimõtetel. Ajalehtede teatel on haridusminister nüüd selle eelnõu esitanud Vabariigi Valitsusele ja sama teate järele erineb see eelnõu tõepoolest põhimõtteliselt mitmeti senini maksvalolnud palgaseadustest. Suurematest muudatustest tundub sümpaatsena ja vastuvõetavana uus põhimõte, mille järele algkoolide õpetajate töökoormatuse normeerimine ei arvestata enam nädalatundide piinliku piiramisega, vaid kogu tööhulgaga, mis õpetaja on kohustatud tegema koolis, kus juures õpetajate arv vastab klassikomplektide arvule. Sellega kaovad täielikult ära lisatunnid ning õpetaja muutub tükitöötegitajast tõsiseks kasvatajaks ja haridustegelaseks.

Samuti tuleb soojalt tervitada uuendust, mille järele õpetajate liigitamisel palga suhtes on esikohale nihutatud teenistukoht ja selle iseloom, kuna haridusjärgkude ja praktikaastate arvestamist on lihtsustatud. Sellega on siingi leidnud osaliselt tunnustamist tõde, et mitte paber ja diplom ei tee inimesest töömeest, vaid inimese enese edasipüüdmine ja hool.

Millega aga uues eelnõus kuidagi ei saa leppida, see on dendants, mis avaldub palgamaksja asutuse kindlaksmääramisel. Nimelt on uue eelnõu järele algkooli õpetajate palkadest 90 prots. riigi kanda, kuna kooli ülevalpidaja (vald, alev) maksab 10 prots. Tegelikult saab õpetaja kogu palga riigilt, kuna kooli ülevalpidaja annab omalt poolt ainult prii korteri. Põhjenduseks tuuakse ette asjaolu, et tegelikult senini kõik palgasummad tulnud nii kui nii riigikassast, kuna omavalitsused neid maksta pole suutnud. Viimast väidet ei saa kui-

dagi tunnistada kaaluvaks, sest omavalitsused, eriti maa- ja vallavalitsused, kannatavad rahapuuduse all mitte ainult õpetajate palkade maksmisel vaid ka teiste ülesannete täitmisel, mis vastavate seadustega nende peale pandud. Omavalitsustele tarviliste tuluallikate soetamise küsimus nõuab radikaalset lahendamist rippumata sellest, kas õpetajate palkade maksimine nende kanda jääb või mitte. Küsimus seisab vaid selles, kas seaduseandja tahab omavalitsustele võimaldada täita neid ülesandeid, mis loomulikult nende täita on ja mis põhiseadusega nende kanda antud. Nõnda ei saa uues õpetajate palgaseaduses palgamaksja asutuse kindlaks määramisel kuidagi arvestada omavalitsuste praeguse rahalise seisukorraga, vaid küsimust tuleb lahendada otstarbekohasuse seisukohalt. Õpetajaile tuleb palka maksta ja kas selleks tarvilised summad kodanikkude poolt maksude näol kokku kantakse riigi või omavalitsuste kassadesse, sellel rahvamajandusliselt olulist vahet ei ole. Küll on aga väga tähtis, kas algkooli õpetaja maal või linnas oma palgasummad saab riigilt, muutudes sellega riigiametnikuks, või maksab temale palga kooliülevalpidaja omavalitsus, kindlustades sellega juba normaalse sideme õpetaja ja lähema ümbruse vahel.

Nõnda oleks õpetajate palgaseadusele uusi aluseid otsides tulnud seda seadust viia ligemale just viimasele põhimõttele, kuid nähtavasti pole uus haridusminister siin suutnud loobuda tema eelkäija Jaan Lattiku püüetest koondada kogu haridus elu juhtimine ministeeriumi ametnikkude kätte ja kõrvaldada sellega omavalitsused nende tähtsamate ülesannete teostamiselt. Just sellelt seisukohalt tuleb hinnata A. Mõttus'e uut seaduseelnõu ja sellelt seisukohalt tuleb tema harutamisele asuda ka Riigikogul.

2. okt. 1928.

Mida kõnelevad arvud.

Maavalitsuste tulude ja kulude võrdlus 1923—1926 a.

Järg.

Tulud.

Nii ebamäärane kui see nähtus ka isenesest on, et maavalitsused töötavad järjekindlalt puudujääkidega, kuid veel suurem ebamäärasus vaatab meile vastu tulude koosseisust. Missugune tulude liik seisab oma suuruse poolest esimesel kohal? Toetussummad. Toetussummad teevad välja üldtuludest: 1923. a. 41,20%, 1924. a. 44,4%, 1925. a. 46,0% ja 1926. a. 47,2%. Mitte üksinda kõige suurem osa eelarvest ei ole toetussummade katta, vaid toetussummad tõusevad iga aasta ka suhteliselt. Ja seda asjaolu juures, kus kõik toetussummad arvestatud ei olegi. Tegelikult on toetussummade protsent seega märksa suurem. Kui näit. võtta need maad, kus kõik toetussummad arvestatud, saame suuremad toetussummade protsendid: Harju 1926 a. 54,3%, Pärnu 1926 a. 56,8%, Saaremaa 1924 a. 64,9%, Tartu 1926 a. 51,8%, Valga 1925 a. 54,9%, Võru 1926 a. 65,9%, Petseri 1925 a. 57,9%. Toetussummad katavad seega isegi 65,9% eelarvest.

Suurema osa toetusest moodustavad toetused õpetajate palkadeks, nimelt: 1923 a. 34,9%, 1924 a. 34,4%, 1925 a. 32,8% ja

1926 a. 27,5%. Suhteliselt on see toetus vähenenud eelarvete kogusumma suurenemise tagajärjel. Toetussummad ise näitavad aga järjekindlat tõusu, alates 1923 a.: 114.211, 117.551, 131.389 ja 135.730 tuhat marka. Teisel kohal seisavad toetussummad teede ehitamiseks 4, 5, 4, 8, 5 ja 17,2%⁰ga. Üksikutel maadel tõuseb see protsent isegi 30,4 peale — Võru 1926 a., kuna 1923 a. suurem protsent oli 15,2 Viljandil, 1924 a. Võrul 21,1 ja 1925 a. Harjul 21,4%⁰. Hoolealuste asutuste sisseseadeks saadud riiklised toetused on, võrreldes eelmistega, väiksed. Alates 1924 a. on saadud: 7.103, 3.757 ja 5.898 tuhat marka ehk 2,1, 0,9 ja 1,2%⁰. Seda toetust ei ole Järva ja Petserimaa üldse saanud, igaaastaste toetuste saajatena esinevad Viru ja Võrumaa, kuna teised üksikutel aastatel seda saanud. Muud riiklised toetused, mida saanud Järva, Harju, Lääne, Saare, Pärnu, Viljandi ja Tartumaa, teevad eelmisest suuremad summad ja protsendid eelarve tuludest välja, nimelt, alates 1924 aastast 8.614, 14.952 ja 5.152 tuhat marka ehk 2,5, 3,7 ja 1,1%⁰. Muude mitteriiklike toetustele jääb väike osa kanda, nimelt 0,0, 0,1 ja 0,2%⁰.

Maksud on annud tulusid:

	Maksusummad tuh. mark.				% üldtulust			
	1923	1924	1925	1926	1923	1924	1925	1926
Kinnisvaramaks	79910	80238	85481	86508	24,4	23,5	21,3	17,3
Tulumaks	25279	19566	39200	49766	7,7	5,7	9,8	10,1
Ärimaks	13950	13478	14540	14292	4,3	3,9	3,6	2,9
Mitmesugused maksud	9944	11209	12934	12289	1,9	1,8	1,5	1,3
	129083	124491	152155	162855	38,3	34,9	36,2	31,6

Vastandiks toetussummadele näitavad maksud suhtelist tugevat vähenemist. 1923 a. katsid maksud eelarvel. tuludest 38,3%⁰, 1926 a. ainult 31,6%⁰, kuigi summaliselt maksude kogusumma tõusnud on, kuid mitte sel määral, kui tulude ja kulude eelarve ise.

Suurema maksu, kinnisvara maksu, juures on tõus võrdlemisi väike ja seegi suurel määral Petserimaa erimaksu arvel. See maks on tõusnud 1923-st aastast: 1924 a. 0,4%⁰, 1925 a. 7%⁰ ja 1926 a. 8,2%⁰. Tuntavat tõusu näitab 1925 a. alates, mis ajast uus tulumaksu jaotus maksev, tulumaks. Langedes 1924 a., võrreldes 1923 a., 22,6%⁰,

tõuseb ta juba 1925 a. 55,1 ja 1926 a. 96,9%⁰. Samuti langeb ärimaks 1924 a. 3,4%⁰, tõustes pärast seda 4,2 ja 2,4%⁰. Mitmesugused maksud näitavad kokku 12,8, 30,1 ja 23,6 protsendilist tõusu. Vaadeldes äri ja mitmesuguste maksude alaliike, nagu trahteri, lõbustus, laskeriistade, jahitubade, liikumisabinõude, teedekapitali, laada ja muud makse, ei saa 1923—1926 a. kogusummas erilist alanemise või tõusmise deptsentsi äramärkida, kuid suhteliselt tulude kogusummaga näitavad arvud vähenemist, nagu kinnisvaramaksuski. Üksikute maade juures võib trahterimaksu ja lõbustusmaksu juures suuremaid hüppeid tähelepanna.

Nende äramärkimine siin kohal viiks liig pikale, kuna nende ja muude maksude jälgimine tabelis raskusi ei sünnita. Tuleks vast, kahjuks, jälle üht täpsuse puudust äramärkida: Virumaa on oma aruannet lühendanud, kirjutades aruandes ülesloetud maksude summad kogusummas „Muud maksud“ alla, sellega juba varemalt Liidule tüli ja enesele kahju tehes.

Peale toetussummade ja maksude seisavad tulude suuruse järele kolmandal kohal tagasisaavad kulud hariduse, tervishoiu, hoolekande, teede, põllumajanduse ja muudelt aladest kas teistelt omavalitsustelt, eraisikutelt või asutustelt. Need tulud, kuigi nad, võrreldes kahe eelmisega, suurend pole, on kolmekordseks tõusnud: 10.035, 14.327, 24.008 ja 33.893 tuhat marka ehk 3,1, 4,2, 6,0 ja 6,9%₀. Tagasisaadavate kulude asjus on maade seisukord väga lahkuminev. Saaremaal on kõigilt aladelt summe tagasi saadud, Valgamaal ja Tartumaal mõni üksik kululiik. Maad, kellel keskkoolid puuduvad, puuduvad näit. ka haridusalal tagasisaadavad kulud.

Kurbadeks numbriteks osutuvad arvud, mis näitavad varanduste osa tuludes. 2,1, 2,9, 2,3 ja 2,1%₀ tuludest on varanduse tulud. Tulusummad ise alates 1923 a. 6.800, 9.827, 9.161 ja 10.304 tuhat marka. Arvude tõus, kuid suhteliselt vahekord tulukogusummaga seesama, mis nelja aasta eest. Kui selle kõrval vaatleme veel kulude tabelis varanduse korrashoiu kulusid, mille suhtarvud on 0,8, 0,6, 1 ja 0,5%₀, siis jääb puht varandustuluna järele ainult, alates 1923 a.: 1,3, 2,3, 1,3 ja 1,6%₀. Võrreldes linnadega, ei maksa maa-avalitsuste varanduse tuludest üldse rääkida. Varanduste tulud moodustavad pea võrdselt kapitalide protsendid ja rendid ning tüürid. Üksikuid maasid varanduste tulude suhtes vaadeldes seisavad tulude järjekindluse ja suuruse poolest esikohal Tartu, Harju, Saare ja Pärnumaa, kuna nad Järvamaal pea täiesti puuduvad.

Viru, Lääne, Tartu, Valga ja Petserimaa ettevõtete ülejäägid, väikeste lisandustega teiste poolt, teevad tuludest välja, alates 1923 a.: 0,7, 1,3, 0,6 ja 1%₀, seega tähtsusega osa.

Laenuid, mis eriti koormasid Järva, Harju ja Tartumaad, andsid tuludest 1923—1926 a. 3,4 5,5, 4 ja 4,2%₀. Et laenudest varem juba räägiti, ei tule siin nende juures peetuda, kui tähendatud, et ükski maa laenust mööda pole pääsenud, iga aasta laenusid teinud aga Harju, Lääne ja Tartumaa.

Mitmesugustel tuludel, mis saadakse vii-

vitusprotsentidest, ettenägemata tuludest ja eelmise aasta ülejääkidest, on suuruse poolest neljas koht aruandes. Need tulud on aga väga kõikumad: 32.757 tuhandest margast 1923 a. langesid nad järgmistel aastatel 18.088, 12.649 ja 27.471 tuh. marga peale, ehk suhteliselt: 10,1, 5,3, 3,2 ja 5,6%₀, sellest eelmiste aastate ülejäägid 4,1, 2,9, 0,8 ja 1,6%₀, mille annavad eesrinnas Viru ja Viljandimaa.

Kulud.

Kui alustada kulude üksikasjalist vaatlust kulude suuruse järjekorras, siis tuleb kõigepalt peatuda hariduse kulude juures. Kogusummas tõusid nad, alates 1923 a. 148865 tuhanda margast 153187, 158801 ja 1926 a. 164608 tuh. marga peale, võttes oma alla kuludest: 1923 a. 48,4 prot., 1924 a. 44,8 prot., 1925 a. 41,1 prot. ja 1926 a. 33,8 prot. Suhtelik vastoluline käik tegelikkudele summadele on tingitud muidugi eelarve kogusumma tõusust.

Kuigi hariduslised kulud ühed ühtlasematest teiste kulude hulgas, on nendes suuremad muudatused võrreldes üht maad teisega ehk ühe maa summe aastate jooksul. Nii oli 1923 a. pisem hariduskulu prots. Järvamaal, nimelt 35,1 prot., suurem Saaremaal 60,1 prot., 1924 a. väiksem Harjumaal 32,4, suurem Virumaal 54,3 prot., 1925 a. väiksem Harjumaal 31,2 prots., suurem samuti Virumaal 46,7 prot., kuna 1926 a. väiksem jällegi Harjumaal 27,4 prot., suurem Saaremaal 50,6 prot. Viljandimaa on hariduskulude suhtarvud nelja aasta jooksul pea ühtlased, kõige suurem vahe on Virumaal, kus need kulud nelja aastaga suhteliselt üle 100 prot. langesid: 59,5 prots. pealt 28,8 prot. peale.

Pilt kujuneb ühtlasemaks, kui hariduskulusid rahva arvuga võrdleme. Ühe elaniku peale tuli hariduslisi kulusid markades:

Maade nimetus	1923	1924	1925	1926
Viru	210,4	215,3	218,9	209,9
Järva	258,8	268,5	294,8	291,7
Harju	146,9	154,4	164,3	176,2
Lääne	146,6	162,3	158,3	210,7
Saaremaa	182,3	188,3	202,7	214,1
Pärnu	199,2	193,7	235,1	254,3
Viljandi	232,9	254,3	183	215,6
Tartu	190,5	190,9	196,2	198,7
Valga	220,9	220,5	208,2	197,2
Võru	164,8	165,2	169,8	177
Petseri	150,1	152,2	193,2	170,8
Keskmiselt	188	193,4	200,5	207,9

Hariduskulud keskmiselt elaniku kohta on, kuigi järjekindlalt, siiski võrdlemisi vähe tõusnud, võrreldes kulude üldtõusuga. Kõige suurem kulu haridus alal elaniku kohta oli 1925 a. Järvamaal, missugune maa hariduskulude poolest esikohal seisab, nimelt 294,8 marka, kõige väiksem Läänemaal 1923 a. — 146,4 marka. Kõigi maade tulud näitavad hariduskulude tõusu, ainult Valgamaasse puutuvad summad näitavad vastupidist suuna.

Kulusummade suuruse vahe üksikute maade vahel on tingitud suurel määral keskkoolidest. Kui vaadelda „Maaomav.“ Nr. 14 lehek. 215 toodud arvused, siis on näha, kui lahkuminevad haridusl. kulud keskkoolide alal on. Sel ajal, kui keskmine kulu protsent keskkoolide peale 4—58, prot. on, on ühed maavalitsused kulutanud isegi kuni 13,4 prot. nende peale, teised ainult 1 prot. ehk mitte midagi. Vähemad kulud sellel alal on olnud Harju, Tartu ja Võrumaal, kuna Petserimaal neid üldse ei ole, suuremad Saaremaal ja Virumaal.

Ühtlasem on algkoolide kulude protsent: 1923 a. 35,9 prot., 1924 a. 36,8 prot., 1925 a. 34,5 prot., 1926 a. 28 prot., kuna algkoolide kulu summad olid: 1923 a. 110,510, 1924 a. 125,821, 1925 a. 133.451 ja 1926 a. 136.288 tuhat marka. Inspeksioon, toetussummad, haridustöö väljuspool kooli ja keskraamatukogu ning õppevahendid teevad väga väikese protsendi välja.

Teisel kohal kulude suuruses seisavad teed. Toodud summad ei anna aga, kooskõlas tulude osas toodud väitega, et kõik maavalitsused ei ole riiklise toetusraha arvel tehtavaid teesid tulude ja kulude arve kaudu arvestanud, õiget ülevaadet. Sel ajal kui ühe maaval. suhtarv teede kulude alal midagi ei näita, tõuseb see teisel 22,4 prot. — 1923 a., on ühel 1,8 prot., teisel 32,3 prot. — 1926 a. Vaatamata sarnase vildaku arvestamise peale, on teede kulu prot. tõusnud: 1923 a. 7,2 prot. eelarvest, 1924 a. 11,4 prot., 1925 a. 13,4 prot. ja 1926 a. 24,1 prot., kuna summad ise on tõusnud nelja aasta jooksul 22.250 tuh. margast pealt 117,366 tuh. margast peale. Elaniku kohta tuli teede kulused, alates 1923 a. 28,1, 49,2, 65,5 ja 1926 a. 148,2 marka.

Kolmandaal kohal tuleb tervishoiukulud äramärkida. Kokkusummas väike tõus: 31221, 33704, 34263 ja 35992 tuhat marka, suhtarvud 1923—1926 a.: 10,2, 9,8, 8,9 ja 7,4 prot. Üksikute maade vahel aga suu-

red vahed, mis tingitud haigemajade ülevõlpidamisest, kuna personaali, jaoskonna arstide ja ämmaemandate, palkade peale minevad kulud enam ühtlased on. Suuremad kulud tervishoiu alal on Lääne, Saare ja Petserimaal, vähemad Viru ja Võrumaal. Elaniku kohta tuli kulused tervishoiu alal keskmiselt: 1923 a. 39,4, 1924 a. 42,6, 1925 a. 43,3 ja 1926 a. 45,4 marka.

Hoolekande kulud, kuigi nende päris tõus 1927 a. algab, näitavad ligi 100 prot. tõusu. Need kulud olid 1923 a. alates: 15548, 23374, 24787 ja 30005 tuhat marka, suhteliselt kogu kuludega: 5,1, 6,8, 6,4 ja 6,2 prot., millest vanade kodud võtavad umbes poole oma alla, veidi vähem laste varjupaigad, kuna vaeste toetus 0,5 prot. välja teeb. Üksikute maade hoolekande kulude summe ehk suht arve võrreldes tuleb konstateerida, et mõni maa ei ole hoolekande peale kuigi paljut saanud kulutada, näit. Petserimaa, kus hoolekande kulud välja teevad 0,1—0,4 prot. kuludest. Teistel tõuseb see isegi 13,1 prot. peale (Virumaa). Ühe elaniku kohta tuli keskmiselt hoolekande kulused: 1923 a. 19,6 1924 a. 29,5, 1925 a. 31,3 ja 1926 a. 37,9 marka. 1926 a. oli suurem kulu elaniku kohta Virumaal 66,5 marka, Petserimaal kõigest 1,3 marka.

Hoolekande kuludega ligidases suuruses seisavad põllumajanduslikud kulud summadega alates 1923 a.: 17072, 24983, 26082 ja 30142 tuhat marka ja suhteliselt: 5,5, 7,3, 6,7 ja 6,2 prot. Põllumajand. kulude alal seisab esikohal Läänemaa 12,9 prot., kuna Saaremaa vast ainult 1925 a. 13,8 prot. ette jõudis. Suuremaid kulused põllum. alal on nõudnud põllutöö- ja majapidamiskoolid, ainult Petserimaal puuduvad need kulud. Kui võrrelda üksikute maade põllum. kulused, siis leiame siin kõigesuurema vahe. Nii olid äärmised suhtarvud: 1923 a. Tartumaal 1,9 prot., Viljandimaal 9,6 prot., 1924 a. Võrum. 3,3 prot., Läänemaa 12,9 prot., 1925 a. Petserimaal 3,3 prot., Saaremaa 13,8 prot., 1926 a. Pärnu 3,4 prot. ja Viljandi 10,5 prot. Elaniku kohta tuli kulused põllum. alal keskmiselt 1923—1926 a.: 21,6, 31,5, 32,9 ja 38,1 marka.

Omavalitsuste järelevalve on nõudnud kulused: 1923 a. 1,3 prot., 1924 a. 1,6 prot., 1925 a. 1,4 prot., langedes 1926 a. 0,9 prot. peale. Kulude vahetõus on maavalitsuste vahel siin väga lahkuminev, mis tingitud sellest, et ühed maaval. maksavad vallasekretäridele perekonna abiraha ja teenistuslisa, teised, Järva, Harju, (3 aastat), Saare, Võru ja Petseri, mitte.

Varanduste korrashoid ja varanduse muretsemine on nõudnud kulusid kokku: 1923 a. alates: 3,7, 0,9, 2,2 ja 6,1 prot. 1924 a. suurele languseld tuleb 1926 a. häkiline tõus ja seda nimelt varanduse muretsemise alal, kus figureerivad sarnased suured summad, kui Virumaa 9507 tuhat marka, Läänemaa 13348 tuhat, Valga 1446 tuhat marka, millised summad moodustavad eelarve kuludest 12 prots., 29,3 ja 10,8 prot.

Kapitalide asutamise peale ei ole Viru ja Läänemaa üldse summe määrata saanud, Järva ja Petserimaa on seda ainult ühel aastal teinud, Harju, Pärnu ja Viljandi on seda iga aasta korralikult teinud, kuid üldsummas on kapitalid väiksed: 5652 tuh., 872 tuh. 1854 tuh. ja 1926 a. 3383 tuhat marka, ehk 1,8, 0,3, 0,5 ja 0,7 prot.

Kahjuks pole tabelis toodud laenude tasumise ja protsentide summe lahus, et võrrelda tulude poolega, kas tehtud laenu ka järgmisel aastal tasumist leiavad. Kuid võttes laenude tasumise ja protsendid kokkugi, näeme, et laenude tasumine visa on. 1923 a. oli laenu 10993 tuhat marka ehk 3,4 prot., 1924 a. tasuti laenu ühes protsentidega 3518 tuhat ehk 1 prot., 1924 a. tehti laenu 18867 tuhat marka ehk 5,5 prot., 1925 a. tasuti 7687 tuhat ehk 2 prot., 1925 a. tehti laenu 15803 tuhat m. ehk 4 prot., 1926 a. tasuti 8205 tuhat marka ehk 1,6 prot., 1926 a. tehti laenu 20910 tuh. marka ehk 4,2 prot., kuna 1927 a. eelarved ettenägid laenude tasumiseks 5755 tuhat marka ehk 0,98 prot. („Maaomav.“ Nr. 18—1927 a.). Arvates aruannete summadest veel tasutud laenu protsendid maha, jääb tasutud laenude osa veel vähemaks. Siit selgub, et laenude kogusumma kasvab aast-aastalt. Miks? Selle peale andis vastuse tulude osa: ei ole tarvilikku hulka tulusid ettenähtud kulude katteks.

Vaadeldes lõpuks veel kulude tabeli algul toodud summe, maanõukogu ja valitsuse kulusid, ehk maavalitsuste puhtkulusid, kuna eelmised olid kõik tehtud rahva huvide teenistuseks, siis jõuame selle kõige

kõditavama osa juurde, mille üle niipalju kisatakse, ja mille peal lasub maaomavalitsuste surma süü — suured kulud. Kui suured need administratsiooni kulud siis on? Need summad olid: 1923 a. 43055 tuh., 1924 a. 48131 tuh., 1925 a. 49952 tuh. ja 1926 a. 48036 tuhat marka, püsides kolm viimast aastat peaaegu muutuseta, kuna need kulud tegid üldkulude hulgast, alates 1923 a., 14, 14,1, 12,9 ja 9,9 prot. näidates seega suhtelisejt suurt alanemist. Üksikute maade juures vastolud. Ühedel, nagu Virumaa, Harjumaa, Saaremaa, Petserimaa, on järjest langevad suhtarvud, teistel, nagu Tartumaa, kasvavad, kuna suurel osal hüpeid edasi ja tagasi on. Ühe elaniku kohta tuli valitsemiskulusid markades:

	1923	1924	1925	1926
Viru	46,2	47,7	52,6	56,5
Järva	81,1	81,9	66,3	85,7
Harju	61,4	67,2	75,8	73,2
Lääne	48,9	47,1	51,5	38
Saare	36,3	40,6	43,4	45,1
Pärnu	37,4	72,1	62	62,2
Viljandi	60,5	61,4	60,9	57,4
Tartu	55,5	72,3	77,7	59,7
Valga	94,2	89,2	97,8	83,8
Võru	55,4	51,1	57,5	52,3
Petseri	49,5	52,6	56,2	61,2
Keskmiselt	54,4	60,8	63,1	60,6

Ühtlus puudub. Enam kui kahekordsed vahed, nagu 1923 a. 36,3 ja 94,2 marka, 1924 a. 40,6 ja 89,2 m., 1925 a. 43,4 ja 97,8 marka ja 1926 a. 38 ja 87,7 marka. Neil kolossaal vahedel on muidugi omad põhjused, kuigi neid kõigile maadele külge kõita ei saa. Silmanähtav on aga enam kui ühe väikese maa võrdlemisi suur admin. kulu. Kuid kui meie nendele suurematelegi toodud summadele ehk suhtarvudele kõrva paneksime riigivalitsuse valitsemise kulu summad ühe kodaniku kohta ehk kulu suhtarvud, siis jääksivad maavalitsuste kulu arvud nende kõrval suutu varju.

Maavalitsuste 1928/29. a.

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
I. PEATÜKK.										
<i>Maksud omavalitsuste maksuseaduse järele:</i>										
1. Liikumata varanduse maks	90.000	16,5	65.850	20,54	73.100	15,3	59.443	14,89	75.000	17,75
2. Tulumaks	57.000	10,4	35.000	10,9	45.000	9,45	37.000	9,32	45.000	10,68
3. Äritunnistuste maks . . .	10.000	1,83	4.400	1,37	5.000	1,04	3.500	0,87	9.000	2,12
4. Trahteri maks	17.000	3,10	3.000	0,94	100	0,02	5.150	1,28	4.375	1,03
5. Laada ja turuplatsi maks	1.500	0,27	1.000	0,31	1.500	0,31	150	0,03	2.250	0,53
6. Lõbustumaks	3.800	0,69	4.200	1,31	1.100	0,23	200	0,05	5.500	1,3
7. Laskeriistade lubade maks	1.900	0,34	1.000	0,31	1.200	0,25	400	0,10	1.750	0,41
8. Jahilubade maks	2.400	0,44	500	0,15	3.000	0,63	500	0,12	1.100	0,27
9. Liikumisabinõude maks . .	4.600	0,84	900	0,28	1.920	0,4	100	0,02	3.500	0,83
10. Kantselei maks	10	0,00	10	0,00	50	0,00	60	0,00	36	0,00
11. Teede kapitali maks äri- tunnistuste pealt	5.000	0,91	2.200	0,69	1.800	0,37	1.300	0,32	4.000	0,95
Kokku peatükk:	193.210	35,32	118.060	36,8	133.770	28,0	107.803	27,05	151.511	35,87
II. PEATÜKK.										
<i>Toetussummad:</i>										
1. Riiklised:										
a) Riikline toetus õpetajate palk. ja perekonna abir.	66.900	12,2	28.000	8,75	43.662	9,18	100.363	25,0	45.600	10,76
b) Teede ja sildade ehitam.	213.000	39,07	—	—	117.000	24,62	138.500	34,5	128.961	30,4
d) Hoolekande asutuste sisseseadm. ja ülevälpid.	7.000	1,27	—	—	12.800	2,69	—	—	72.095	17,08
e) Loomaarstide palkadeks	—	—	6.070	1,9	—	—	—	—	250	0,05
g) Muuks otstarbeks	2.500	0,45	10.400	3,26	31.846	6,69	—	—	—	—
2. Muud toetused	—	—	2.520	0,79	2.950	0,62	—	—	—	—
Kokku peatükk:	289.400	52,99	46.990	14,7	208.258	43,8	238.863	59,5	246.906	58,29
III. PEATÜKK.										
<i>Tagasisaadavad kulud:</i>										
1. Hariduse alal	3.600	0,66	16.335	5,1	14.800	3,11	—	—	—	—
2. Tervishoiu alal	1.237	0,22	17.700	5,54	52.240	10,95	8.790	2,19	640	0,15
3. Hoolekande alal	5.520	1,01	22.382	6,98	9.275	1,94	6.040	1,5	364	0,08
4. Põllumajanduse alal . . .	—	—	700	0,21	19.446	4,08	350	0,08	—	—
5. Teede alal	—	—	95.000	29,77	—	—	—	—	125	0,02
6. Muul alal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku peatükk:	10.357	1,89	152.117	47,6	95.761	28,0	15.180	3,77	1.129	0,25
IV. PEATÜKK.										
<i>Ettevõtted . . . . .</i>										
	—	—	—	—	—	—	4.470	1,11	—	—
V. PEATÜKK.										
<i>Varanduste tulud:</i>										
1. Kapitalide %/0	5.000	0,91	—	—	—	—	800	0,2	2.240	0,54
2. Rendid, üürid	28.050	5,14	420	0,13	372	0,07	5.700	1,42	430	0,1
Kokku peatükk:	33.050	6,05	420	0,13	372	0,07	6.500	1,62	2.670	0,64

ulud eelarvete järele.

Saaremaa		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
28.819	13,12	141.312	21,4	33.470	16,9	81.891	33,95	121.200	17,64	69.414	18,0	839.499	18,45
35.000	15,82	78.000	11,8	17.000	8,63	37.000	15,36	61.000	8,84	45.000	11,69	492.000	10,82
1.250	0,57	10.000	1,52	2.750	1,39	4.500	1,88	8.000	1,16	5.000	1,3	63.400	1,39
140	0,06	3.000	0,45	7.903	4,00	2.250	0,93	3.460	0,49	—	—	46.378	1,01
400	0,18	1.000	0,15	450	0,22	1.250	0,52	—	—	500	0,13	10.000	0,22
100	0,04	7.000	1,06	3.000	1,52	5.500	2,29	12.000	1,74	3.500	0,91	45.900	1,0
480	0,21	2.250	0,34	400	0,20	2.000	0,83	2.000	0,29	1.000	0,26	14.380	0,31
1.150	0,52	2.750	0,41	750	0,38	2.000	0,83	2.200	0,32	750	0,19	17.100	0,37
1.700	0,77	1.950	0,29	400	0,20	1.200	0,49	2.550	0,37	1.000	0,26	19.820	0,43
50	0,02	60	0,00	35	0,01	50	0,02	—	—	50	0,06	411	0,00
200	0,09	3.500	0,53	1.250	0,63	1.000	0,41	2.500	0,36	1.000	0,26	23.750	0,52
69.289	31,4	250.822	38,0	67.408	34,08	138.641	57,51	214.910	31,03	127.214	33,01	1.572.638	34,52
42.930	19,48	70.420	10,74	17.410	8,82	33.700	14,02	80.204	11,65	42.792	11,0	571.981	12,52
48.000	21,86	253.475	38,8	84.102	42,58	—	—	177.500	25,7	172.050	44,72	1.332.588	29,25
—	—	—	—	16.000	8,12	15.300	6,24	5.750	0,83	3.915	1,0	132.860	2,9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.320	0,13
1.000	0,45	17.558	2,67	500	0,25	984	0,4	—	—	4.000	1,03	68.788	1,51
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.470	0,12
91.930	41,79	341.453	52,21	118.012	59,77	49.984	20,66	263.454	38,18	222.757	57,75	2.118.007	46,43
10.607	4,83	780	0,11	—	—	6.035	2,52	25.110	3,67	500	0,13	77.767	1,72
23.719	10,79	15	0,00	—	—	—	—	1.260	0,18	1.050	0,27	106.651	2,35
3.932	1,37	19.708	3,0	4.800	2,43	—	—	53.867	7,75	—	—	124.988	2,75
—	—	—	—	—	—	1.500	0,62	100.408	14,6	—	—	122.404	2,69
1.400	0,63	9.139	1,39	—	—	12.310	5,1	—	—	300	0,07	118.274	2,59
400	0,18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	0,00
39.158	17,8	29.642	4,5	4.800	2,43	19.845	8,24	180.645	26,2	1.850	0,47	550.484	12,1
1.488	0,67	—	—	—	—	—	—	5.977	0,86	—	—	11.935	0,26
1.650	0,02	9.164	1,4	2.000	1,01	750	0,31	1.650	0,24	200	0,05	21.869	0,48
16.200	7,38	19.304	2,94	650	0,33	1.990	0,83	2.624	0,38	840	0,22	76.580	1,68
16.265	7,4	28.468	4,34	2.650	1,34	2.740	1,14	4.274	0,62	1.040	0,27	98.449	2,16

VI. PEATÜKK.										
Laenud	16.400	3,0	—	—	37.589	7,9	22.500	5,64	18.278	4,32
VII. PEATÜKK.										
<i>Mitmesugused tulud:</i>										
1. Viivitusprotsendid	2.500	0,45	—	—	—	—	4 000	1,0	1.500	0,35
2. Juhuslised tulud	897	0,16	2.490	0,77	—	—	1.476	0,36	250	0,05
3. Muud	786	0,14	—	—	750	0,15	—	—	1.000	0,23
4. Eelmiste aastate eelarve ülejääk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku peatükk	4 183	0,75	2.490	0,77	750	0,15	5.476	1,36	2.750	0,63
Tulud kokku	546.600	100%	320.077	100%	476 500	100%	400.792	100%	423.244	100%
Ühe elaniku kohta tuleb makse maavalitsuse heaks	2,12		2,32		1,89		1,82		2,13	
Ühe elaniku kohta tuleb keskmiselt makse										

Vallaomavalitsuste ameerikaviisilise raamatupidamise revideerimise kava.

H. AVIKSON.

Järg.

10. Volikogu poolt määratud maksude raamat.

a) Kas on maksuteatelehed aegsasti enne maksu tähtaega maksukohustastele kättesaadatud;

b) Kas on kaebtuste tagajärjel kas volikogu enese ehk kohtu poolt tehtud maksu alandused märkuste lahtris äramärgitud;

c) Kas on isikumaksu maksja poolt äramaksetud maksu võlg, käesoleva aasta maks ehk viivitus prots. isikumaksu maksjate nimekirjas maksja nime järele vastavates lahtrites õieti ära märgitud, varustades seda märkimist summade eel olevates lahtrites maksuaja ja kviitungi numbriga;

d) Kas on niisamuti õieti äramärgitud tööstusmaksu nimekirjas tööstusmaksu maksmised, jalgrattamaksu nimekirjas selle maksu maksmised j. n. e.;

e) Kas annab, kui isikumaksu makstud summad teatud kuus maksuraamatust kokkuvõtta, kokkuvõtte niisamasuguse summa, kus kassa sissetulekute raamatu isikumaksu lahtri sellesama kuu kokkuvõtte näitab;

g) Kas väljavõtted kuu jooksul maksetud summadest tööstus-, jalgratta- ehk

kõigist muist volikogu poolt määratud maksudest on kokku võrdsed, samuti vastavalt kassa sissetuleku raamatu vastava maksu lahtri kuu kokkuvõttele, juurde võttes sellele, kui mõni maks jooksva arve kaudu tasutud, shur.-pearaamatust vastavad summad;

h) Kas kõigi volikogu poolt määratud maksude, juurdearvatud ka lisa kinnisvara maks, viivitusprotsendid maksude raamatus teatud kuul teevad kokku kassa sissetul. raam. esimese viiv. prots. lahtri sellesama kuu kogusumma;

i) Kas maksude raamatu järele tasumata maksu nõudmiseks vastavad summad on astunud lauajuhendi tõendusel.

11. Eelarveliste tulude raamat.

b) Kas on kassa sissetulekute raamatust ja shurnaal-pearaamatust kõik eelarvelisi tuluseid näitavad summad eelarveliste tulude raamatusse „... aastal sissetulnud“ lahtritest vastava kuu lahtrisse edasi kantud põhiraamatutes nimetatud tululiigi reale või ridadele, ja nimelt:

kas on kassa sissetuleku raamatust isikumaksu lahtri kuu kokkuvõtte

—	—	—	16.350	6,87	12.816	1,85	—	123.933	2,71				
280	0,12	2.500	0,38	750	0,38	3.000	1,24	3.000	0,43	2.500	0,65	20.030	0,44
1.800	0,82	3.750	0,57	1.477	0,74	4.189	1,74	5.690	0,83	25.224	6,58	47.243	1,04
—	—	—	—	2.500	1,26	6.251	2,6	—	—	—	—	11.287	0,24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.913	1,27	4.913	0,1
2.080	0,94	6.250	0,95	4.727	2,38	13.440	5,58	8.690	1,26	32.637	8,5	83.473	1,82
220.210	100%	656.635	100%	197.597	100%	241.000	100%	690.766	100%	385.498	100%	4.558.919	100%
1,30		2,20		2,49		2,11		1,98		1,66			
												2,01	

kantud kogu summas eelarv. tulude raamatus isikunaksu reale,

kas on niisamuti kassa sissetuleku raamatust kinnisvara maksu lisa, jalgratta maksu ja tööstusmaksu kuukokkuvõtted kogusummas kantud eelarv. tulude raamatus vastavalt nimetatud maksude arvele,

kas on kassa sisset. raamatu lahtrites „Muud maksud“ ja „Muud eelarvel. tulud“ toodud summad üks haaval operat. nimetuse lahtris toodud teksti juhatuse järele kantud eelarvel. tulude raamatu vastava tulunimetuse järele, näit. laadmaksuna saadud summa laadmaksu reale, piiritusemaksu asemaks selle nimelise toetusraha reale, eelarvelised laenud laenude reale, tulumaks, kui ta maavalitsusest saadi rahas kätte, tulumaksu reale jne.,

kas on „Eelarvelised tulud—viivit. %“ lahtri kuu kogu summa kassaraamatust kantud ühe sissekandena üld viivitus prot. reale ja vastava kuu lahtrisse,

kas on shur.-pearaamatust kuu jooksul sissetulnud käesoleva aasta kinnisvara maksust valla tuludesse kirjutatud summa, mis näidatud „Eelarvel. tulude“ lahtri kreditis, kantud edasi eelarveliste tulude raamatusse, vastavate kinnisvara maksude ja viivit. prots. ridadele, jaotades teda enne kinnisvara maksu raamatu andmetel kokkuseatud aruandega maade, hoonete ja vabriku maksuks ning viivitus protsentideks kassa sisset. raamatu „Kin-

nisvara maks — Käesoleva aasta eest — Viiv. %“ lahtri kuu kokkuvõtte abil, ja

kas on muud, mitte kassa kaudu saadud eelarvelised tulud, mis registreeritud sh.-pearaamatust ja mis seal kantud „Eelarveliste tulude“ lahtri kreditis (välja arvatud kuu lõpul kassaraamatu tulude kokkuvõtte), näit. maavalitsuse poolt valla jooksvale arvele maksetud tulumaksuosa, piiritusmaksu asemaks ehk eraisik või asutuste poolt valla jooksvale arvele maksetud maksud valla heaks (mitte kinnisvara- ja tulumaks), kantud üks haaval eelarv. tulude raamatu vastava tulu reale;

b) Kas on, kui kuu jooksul oli ühe eelarve punktis rohkem kui üks tulu sissekanne (see võib olla siis, kui üheliigilisi tulusid oli kassa ja hoigusummade arvel, ehk üheliigilisi tulusid, mille jaoks kassa sissetul. raamatus eri lahtrit ei ole, mitu), need kokkuarvatud;

c) Kas on eelarveliste tulude arvelt tagasimaksetud summad tagasimaksetud tulu liigi real, maksmise kuu lahtris punasega sissekantud kokkuvõttes maha arvamiseks;

e) Kas on iga kuu tulude lahtris olevad summad kuu lõpul alla kokkuvõtetud ja kas see kokkuvõtte vastab sh.-pearaam. Eelarvel. tulude lahtri krediti poole kuu kokkuvõttele, väljaarvatud eelarve aasta lõpu kuu, kus shur.-pear. krediti poole kokkuvõtte näitab märtsi tulud + saada jäänud tulud lahtrist „Jääb saada“.

12. Eelarveliste kulude raamat.

a) Kas on kassa väljaminekute raamatu „Eelarveliste kulud“ lahtris näidatud summad ükshaaval kõik eelarveliste kulude raamatus vastava kuu lahtris selle kulu nimetuse ridadele kantud, mida oper. tekst näitab;

b) Kas on kulusumma edasikandmisel eelarvel. kulude raamatus selle summa ette, lahtris „Kassaraamatu Nr.“ kassaraamatust oper. number raamatute sidumiseks ära märgitud;

c) Kas on mittekassalised kuluoperatsioonid, mis shurn.-pearaamatust läbikantud, ja mille summad „Eelarveliste kulude“ debeti poolele figureerivad, samuti ükshaaval eelarv. kulude raamatusse kantud, nagu kassaraamatuski, selle vahega, et „Kassar. Nr.“ lahtris märgitud oleks sh.-pearaam. oper. numbri ees „Sh.“ tõenduseks, et see mitte kassaraamatust, vaid sh.-pearaamatust võetud on;

d) Kas on tagasi saadud eelarvelised kulud, ehk kulude ülekandmised ühelt eelarve punktilt teisele, sh.-pearaamatu põhjal „Eel. kulude“ arve krediti lahtrist punasega eelarv. kulude raamatu vastava kulu reale ja oper. kuu lahtrisse edasi kantud;

e) Kas on, kui kuu jooksul oli mitu ühelaadilist kulu operatsiooni, nende summad kuu lõpul alla kokkuvõetud;

g) Kas on kuu lõpul selle kuu jooksul olnud kõik kulud eelarv. kulude raamatus õieti alla kokkuvõetud, ja kas see summa on võrdne shurn.-pearaam. „Eelarvel. kulude“ arve debeti poolele, väljaarvatud märtsi kuu, kus sh.-pearaam. selle lahtri kuu kokkuvõtte annab märtsi kuul tehtud kulud + maksta jäänud kulud aasta lõpul, mis seni arvestamata.

13. Kinnis- ja vallasvararaamat.

a) Kas on selles raamatus avatud eri osad maade, hoonete ja vallasvara arvestamiseks ja kas vallasvarad jagunevad omal korda asutuste järele;

b) Kas on raamatute avamisel olnud varandusele juurde kirjutatud kõik omandatud varandus kassa väljamin. raamatu ehk shurnaal-pearaam. põhjal, ja nimelt sellesse raamatu osasse, millele omandatud varandus kuulub, ehk selle asutuse varanduste osasse, kellele see ostetud;

c) Kas nende sissekannete tege mis juures on täidetud vastavalt põhi raamatute ehk dokum. andmetele kõik 7 esimest lahtrit;

d) Kas on varanduste mahakirjutused tehtud võik volikogu otsuste põhjal;

e) Kas kinnis- ja vallasvara raamatus 10. lahtris äramärgitud volikogu protokollid ja nende punktid protokolliraamatus tõendavad tõesti mahakirjutatud varanduste mahakirjutamise otsust;

g) Kas mahakirjutatud varandus on ärahävitatud või sarnasesse seisukorda viidud, et teda mõne teise eksempl. asemel teistkorda mahakirjutamiseks ettepanna ei saa;

h) Kas varanduse nimekirjast kustutamisel on kustutuse summana arvestatud viimane väärtuse summa 6, 8 ehk 9 lahtrist, ka siis, kui varandus müüdüd kallima ehk odavamama hinna eest, kui raamat näitab;

i) Kas varanduste ümberhindamine (8. ja 9. lahter) on tehtud vastavalt volikogu otsusele;

j) Kas uue varanduse raamatu tarvitamisele võtmisel on eelmisest raamatust kõik varad ümberkirjutatud viimase hindamise hinnaga;

k) Kas on kõik need varad, mis teatud asutuse (kool, vaestemaja) vara arvele vallavalitsuse kinnis- ja vallasvara raamatus kirjutatud, ka nendes asutustes seisvate vararaamatutesse sissekantud;

l) Kas on kõik need varad, mis kinnis- ja vallasvara raamatu järele teatud asutustes, nagu vallamajas, koolimajas, vaestemajas olema peavad, seal ka tegelikult olemas;

m) Kas valitsetakse kõigis neis asutustes olevat vallasvara valla huvides ja määratud otstarbeks;

n) Kas hoolitseb vallavalitsus õigel ajal hoonete remontide eest;

o) Kas valla hooned ja vallasvara on tuleõnnetuste vastu kinnitatud (kontrollida eelarvel. kulude raamatu abil).

14. Hoiusummade raamat.

a) Kas on kassa väljamineku raamatu hoiusummade lahtris näidatud summad, s. o. hoiule viidud summad, hoiusummade raamatus selle panga arvele, mida kassa raamatu tekst näitab, „Läbikäik — debet“ lahtrisse kantud;

b) Kas on sinnasamasse lahtrisse kantud shurn.-pearaamatust need mitte kassalised operatsioonid, mis andsid summad hoiusummade arve debeti lahtrisse, s. o. summad, mis teised meie jooksvale arvele maksnud ehk meie ise ühest ehk teisest pangast üle kanda oleme lasknud;

c) Kas on kassa sissetul. raamatus hoiusummade lahtris näidatud summad ülekanatud pt. a korras vastava panga arve „Läbikäik-kredit“ lahtrisse;

d) Kas on sinnasamasse lahtrisse kantud shur.-pearaamatust need mittekassalised oper., mis andsid summad hoiusummade arve krediti lahtrisse, s. o. summad, mis meie teistele väljamaksime pangatshekki-dega, volitustega ehk tegime pangale korralduse mujale summe üle kanda;

e) Kas on pangas aasta lõpul ehk arve lõpetamisel arvatud protsendid pöhiraamatute oper. alusel hoiuraamatus vastava

panga arve „Läbikäik-debet“ lahtris sissekantud;

g) Kas on iga sissekande järele hoiuraamatu vastaval arvel „Läbikäik-debet“ lahtri summa eelmise rea „Saldo“ summale juurde arvatud ja uus saldo läbikande real väljatoodud;

h) Kas on iga sissekande järele hoiuraamatu vastaval arvel „Läbikäik-kredit“ lahtri summa eelmise rea „Saldo“ summast maha arvatud ja uus saldo läbikande real väljatoodud.

(Järgneb).

Omavalitsuste päevauudised.

Avalikkude õppeasutuste ja õigus-tega erakoolide õppejõudude tasude seadus.

Haridusminister esitas 26. sept. Vabariigi Valitsusele pealkirjas nimetatud uue seaduse eelnõu. Selle eelnõu pealähkuminekud hiljuti maksma pandud seadusest on:

1) Valla- ja alevi algkoolides maksab riik 80 prot. asemel 90 prot. õpetajate pal-kadest, maaval palga osa on seega kaotatud;

2) Algkoolides ei saa õpetajad enam palka tundide järele, vaid nad on kohustatud tegema kõik töö ära lisatundideta, väljaarvatud usuõpetustunnid ja linna algkoolides ka võorkeele tunnid;

3) Õppejõudude liigitamine palga suhtes on lihtsam ja dokumentidele on vähem tähtsust pööratud.

Tulumaksu seaduse muutmise.

28. sept. esitas Rahaminister Vabariigi Valitsusele tulumaksu seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega alandaks tulumaksu 5—36 % pealt 3—30 % peale ja tulumaksu omavalitsuste osast saaksid linnad senise 40 % asemel 45 %. Eelnõu anti ministrite vahelisse erikomisjoni.

Omavalitsuste maksuseadus võetakse revideerimisele.

Vabariigi Valitsus otsustas tunnistada vajalikuks suurendada Tööhoolekandemini-steriumi krediiti, seadusega riigi kohuseks võetud hoolekandeliste ülesannete täitmise võimaldamiseks.

Rahaministeriumi kohustati omavalitsuste

maksuseadusi rutulises korras revideerima, omavalitsustele hoolekande teostamisel tek-kiva puudujäägi katteks tarvilikkude sisse-tulekute võimaldamise suhtes.

Lõbustumaks omavalitsuste tulude hulgast välja.

Haridusministerium on lõbustumaksu kasutamise seaduse eelnõu väljatöötanud, Eelnõu järele läheks lõbustumaks kultuuri toetuseks.

Viina ja õlle lisamaks.

Rahaministeriumis on valminud trahterite ärimaksu seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle seadusega luuakse erifond, millest tasutakse kahjud, mis tekkinud omavalitsustele õlle- ja veinikaupluste asutamise-ga.

Erifond asutatakse sell teel, et võetakse lisamaksu igalt viinapudelilt 10 senti ja veerandliitrilise pudeli pealt 5 senti. Samuti suurendatakse õlle pealt võetavat aksiisimaksu 20 protsendi võrra, mis oleks umbes 1 sent õllepudelilt.

Trahteriasutuste liigitamine.

Läinud aastal päevakorral olnud trahterite liigitamine, mis siis omavalitsuste ettepanekul tagasi võeti, on praegu päevakorral. Kolmanda järgu trahteri asutustes kavatsatakse viina müüa kinnistes pudelites.

Sundmääruse kava tuleõnnetuste vastu võitlemiseks

saatis Siseministerium maavalitsustele esitamiseks maavolikogudele maksmapanemi-

seks. Kaaskirjas soovitakse kaalumisele võtta küsimust, kas ei oleks tarvis välja-töötada ja maksma panna ka ehitussund-määrust maal tulekahjude otstarbel.

Toetus võetakse lisaeelarvesse.

Täni käesoleva aasta eest valla-, linna- ja alevivalitsustel saamata piirituslubade asemaks võetakse Linnade Liidu ja Maa-

omaval. Liidu sellekohaste märgukirjade peale lisa eelarvesse Nr. 1.

Omavalitsuste põllumajapidamiste arvepidamise korraldamiseks

oli 22. sept. siseministri juures nõupidamine, millest ka omaval. liitude esitajad osavõtsid. Siduvaid otsuseid ei tehtud. Küsimusega tutvunetakse enne liitude koosolekul.

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatus koosolek 25. septembril.

Päevakorras 14 küsimust. Lõviosa koosoleku ajast nõuavad enesele

kongressiga seotud küsimused. Kongressi eeltöodes tehakse rida otsuseid.

Piirituse asemaksu nõutamise asjus vallavalitsustele otsustakse Raha- ja Siseministritele märgukiri saata, paludes selleks vastavat summa riigi lisa eelarvesse võtta.

Omaval. põllumajand. ettevõtete arvepidamise küsimus võetakse Liidu lähema nõukogu koosoleku päevakorda.

Omavalitsustegelaste tasku-kalendri väljaandmise asjus kinnitakse kalendri sisukord ja volitakse kalendri hinna asjus kalkulatsiooni nõutama.

Vallavalitsuste revideerimise kava otsustatakse eribroschüürina väljaanda.

„Maaomavalitsuse“ eri maade numbrid.

„Maaomavalitsuse“ toimetaja ettepanekul kiidetakse heaks „Maaom.“ eri maade (maakondade) numbrite väljaandmine. Need erinumbrid sisaldaks ainult ühe maa (maakonna) ja selle omavalitsuste kohta kirjeldusi ja pilte.

Liitude vaheline komitee

pidas 25 sept. koosolekut, kus kongressi korraldusküsimustes ühemeelsele seisukohale jõuti.

II Omavalitsustegelaste kongress.

Aluseks võttes Eesti Maaomavalitsuste Liigu nõukogu seisukohta 30. juulist s. a. ja kokkuleppides Linnade Liidu esitajatega määras E. M. Liidu juhatus II omavalitsustegelaste kongressi 9., 10 ja 11. novembri peale Tallinnas.

Kongressi üldkoosoleku ja maaomavalitsuste sektiooni kavas on järgmised küsimused:

1. Aruanne omavalitsustegelaste I kongressi otsuste teostamise üle,
2. Omavalitsuste praegune seisukord,
3. Omavalitsuste sihtühisused,
4. Meie maaomavalitsuste ümberkorraldamise sihid ja nende tulevane konstruktsioon,
5. Omavalitsuste maksud ja kohustused,
6. Hoolekande seaduse teostamine ja selle muutmise põhimõtted,
7. Hariduspoliitika sihtjooned,
8. Maaomavalitsuste maade küsimus.

Liidu nõukogu poolt varemalt tehtud otsuse kohaselt võivad kongressist hääleõigusega osavõtta kõigi omavalitsusüksuste esitajad, kus juures iga vald võib saata ühe esitaja, kuna maavalitsuste esitajatena võivad osa võtta kõik valitsuse liikmed, volikogu juhatus liikmed ja revisjoni komisjoni esimees.

Kongressist osavõtjatel omaval. esitajatel tuleb Liidule osavõtmiseks ülesanda 20-ks oktoobriks, et võimaldada kongressi materjalide kättesaatmist.

Rapla koolimaja avamine.

23 sept. avati uus koolimaja. Ehitus on kivist, kahekordne mansardkorruga ja kesk-küttega. Läks maksma 90.000 krooni, millest laenuna saadi 60.000 kr. Rapla elanikud kavatsevad sinna tulevikus ka kesk-

või kutsekooli ära mahutada, ehitades tarbekorral üks tiib juurde.

Nõmküla valla uueks sekretäriks surnud Sellise asemele valiti 29. sept. E. Vares, senine Kolga sekretär Harjumaal.

Vallasekretäri kutseksam

peeti Saaremaa maavalitsuste juures sise-ministri määramisel 12.—15. sept. Eksami-komisjoni otsisid osa: Siseministeeriumi esindajana omavalitsusajade abijuhataja hra A. Loorits (komisjoni esimees), Saaremaa Maavalitsuse esindajana m.-v. esimees hra M. Neps ja vallasekretäride esindajana Pärsuma valla sekretär hra F. Kanaval.

Eksamile olid ilmunud 11 isikut, neist 8 Saaremaalt ja 3 mandrilt. Eksami kirjalikkude tööde kestes katkestasid eksami 4 osavõtjat ja 3 osavõtjat, kelle kirjalikud tööd osutusid nõrgaks, kõrvaldas komisjon suulisest eksamist. Eksamitulemuste lõpukokkuvõttena eksamineeritute kirjalikke töid ja suulistel katsumistel osutatud teadmisi hinnates katsekomisjon otsustas tunnustada vallasekretäri kutsele ettevalmistanuks ja vallasekretäri kutseksami teinuks järgmised isikud: 1) Peeter-Eduard Jaagu p. Toop — Saaremaalt, 2) Salme Karli t. Leithal — Läänemaalt, 3) Marie Johani t. Rosenbeck — Hiiumaalt ja 4) Aleksander Karli p. Strents — Pärnumaalt, kellele ka vastavad kutsetunnistused välja anti.

Eksami kirjalikud tööd olid: 1) Eesti keele alal — „Vallasekretär Eestis“; 2) matemaatikas — kolme ülesande lahendamine; 3) asjaajamise alal — protokollide kokkuseadmine antud päevakorraga 1 vallavolikogu ja 1 vallavalitsuse koosoleku üle ja 3 protokollil valla hoolekondekohtu toimetuste alal ja 4) raamatupidamise alal — antud arveseisude ja läbikäikude kronoloogilistes ja süstemaatilistes põhiraamatutes arvestamine ja bilanseerimine.

Saaremaa vallasekretäride ja nende abide palkade normeerimine.

Vallasekretäride ja nende abide palgad Saaremaal on võrdlemisi madalad ja ühtlustamata ja selle tõttu raske paremaid tööjõude vallaomavalitsustesse ametisse saada, mis halvavalt mõjub valdade asjaajamisele, seepärast esines Eesti Vallasekretäride Seltsi Saaremaa osakond maavalitsuse kaudu ettepanekuga maavolikogule, määrata kindlaks vallasekretäride ja nende abide palga alammäärad ja vallavalitsuste ametnikkude arv vastavalt valla rahva

arvule. Maavolikogu „aj. seaduse vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta“ alusel võttis vastu 26. märtsil s. a. Saaremaa vallasekretäride ja nende abide palgamäärad, millised välja kuulutatud R. T. Nr. 47 — 28 a.

Nüüd on vallavolikogud mitmel viisil reageerinud sellele määrusele. Mõned on vallaametnikkude palkasid tõstnud määruse kohaselt, mõned lubanud seda teha uuest eelarve-aastast, mõned kategooriliselt selle täitmisest keeldunud ja ühe vallavolikogu (Leisi) on leidnud selle määruse maksmapanemise oma õiguste tallamiseks, otsusele tulles, et kui maavolikogu oma määrust ei muuda, siis peab vallavolikogu oma volitused maha panema, sest uued palganormid olla vastuvõtmatud ja ebakohased. Loode-tavasti saadakse tekkinud arusaamatusest üle ja vallavolikogud hindavad rohkem õiglaselt vallasekretäride tööd, määrates neile vastava tasu.

Uus ajakohane koolimaja Mustjalga.

Kuna 1930 a. maksma hakkab 6 aastane algkooli kohustus ja et Mustjala vallas vastav koolimaja puudub, seepärast tunnustas vastav vallavolikogu 12. septembril 6 klassilise algkoolimaja ehitamise tarvilikuks ja otsustas selle ehitamiseks hakata kohe eeltöid tegema.

Härrastemajast moodne koolimaja.

Kogula valla Sassi uus koolimaja Saaremaal avati 30 sept. Koolimaja on end. mõisa härrastemajast valla enese kulul ümberehitatud. Ümberehitus läks maksma 7000 krooni.

Uue koolimaja avamine.

Palal avati 23. sept. uus algkoolimaja. Koolimaja on puust kahekordne ehitus, ruumi jätkub 200 õpilasele. Samas on ka internaadid poeg- ja tütarlastele ning koolijuhataja korter. Keskküte hoolitseb ühetasase soojuse eest. Maja läheb valmis saamiseni maksma 60.000 kr., millest Haridusministeerium laenuna andis 30.000 kr.

Eeskujulik kord vallavalitsuses.

Torma vallavolikogu, ära kuulates Tartu Maavalitsuse adm. osakonna juhataja poolt 24. augustil k. a. toimetatud vallavalitsuse asjaajamise ja arvepidamise revideerimise protokollil ja silmas pidades, et asjaajamine on leitud puudusteta ja väga heas korras, otsustas ühel häälel avaldada tänu vallavalitsuse liikmetele ja eriti vallasekretär

Jaan Kokamägi'le eeskujuliku korra ja hoolsuse eest vallavalitsuse asjaajamises. Ühtlasi otsustati vallasekretäri palka tõsta 10 krooni võrra kuus 1. aprillist k. a. arvates.

Eelnimetatud asjaolu näitab, et vallavolikogud oskavad hinnata ametnikkude tööd ja korralikkust.

Hea kord vallas.

21. skp. teostas Tartu maavalitsuse administratiiv-osakonna juhataja Üunapuu Ulila vallavalitsuses asjaajamise revideermist. Revideerimise tulemusena pidi konstateerima nii asjaajamise, kui ka raamatupidamise head seisukorda.

Tuletõrjet korraldamas.

Vana-Laitsna ja Karilatsi vallavolikogu otsustasid ellukutsuda vabatahtlikku tuletõrje ühingut.

Riigimetsadele kuuluvate teede parandamise korrast

otsustas Kooraste vallavolikogu lõpetada käesoleva aasta sügisest alates.

Vabad kohad.

Leisi vallasekretäri valimine on 13. oktoobril.

Arsti-õde vajab Pärnumaa nõdra-meelsete ja kõrvalabi tarvit. varjupaik. Sooviavald. 20-ks okt. Pärnu maaval. hoollek. osak.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 47. Kodakondsuseta naise register. perek. registris.

Kas tuleb avada perekonnaregistris lehekülge kodakondsuseta mehega abiellunud E. V. naiskodanikule? Sisem. adm. os. kirja 25. II 27. № 875 järgi jääb naine kodakondlaseks edasi.

E. V. perekonnaseisu ametnik.

Vastus:

Perekonnaseisu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 191|192 1925. a., sead. nr. 110) § 1 järgi peetakse perekonna kirju Eesti vabariigi kodaniku üle. Kodakondsuse seaduse („Riigi Teataja“ nr. 136—1922 a., sead. nr. 87) § 19 p 1 põhjal kaotab Eesti naiskodanik abiellumise tõttu välismaalasega Eesti Vabariigi kodakondsust ainult sel juhtumisel, kui ta abiellumisega omandab uue kodakondsuse. Abielludes kodakondsuseta isikuga, Eesti naiskodanik ei omanda ja ei võigi omandada uut kodakondsust ning jääb järjekult Eesti kodakondsusesse edasi. Siseministri poolt perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõuade („Riigi Teataja“ nr. nr. 48 ja 81 — 1926 a., ning nr. nr. 10 ja 97—1927 a.) § 60 p. b järgi peetakse perekirju ka Eesti kodanikkude kohta, kelle abielu registreeritud pärast 1. detsembrist 1927 a. Sellepärast tuleb küsimuse peale vastata jaatavalt.

Küsimus Nr. 48. Valla õiguse kohta pärida hoolealuse varanduse.

Hoolekande seaduse § 26 järele pärib pärast hoolealuse surma tema varanduse hoolealuse eest hooldkannud asutus, väljaarvatud juhtumised, kus pärijaks on omaksed ja sugulased, kellel ei olnud võimalik hoolekannet teostada nendest olemata põhjustel.

Valla kogukond andis toetust isikule, kellel oli poeg, kes elas Tallinnas ja kategooriliselt ütles emale abiandmisest ära.

Emal oli väike vabakoht omanduse õigusel ja selle peal elumaja. Vallakogukond abiraha andes ei võtnud vabakohta oma valdamisele. Pojal oli

võimalus emale abi anda, kuid keeldus sellest, mida võib tunnistajatega tõendada.

Kas on sarnasel juhusel vallakogukonnal õigus hoolealuse varandust pärida, või peab vallakogukond nõudmise teel päranduse tombult antud toetusraha tagasi nõudma? P. vallavalitsus.

Vastus:

Kui vallaomavalitsus on hoolekande alla kuuluvale isikule „kestvalt täieliku ülalpidamise“ annud ja on tõendatud, et omaksed või sugulased, kes olid kohustatud ja suutsid abitarvitaja eest hoolt kandma, selle kohustuse täitmast keeldusid, siis peaks pärida hoolealuse varandust vallaomavalitsus. See asjaolu, et vallaomavalitsus ei võtnud hoolealuse päralt oleva varanduse oma valitsemisele, on tähtsusetu, sest vallaomavalitsusest oleneb — kas kasutada seda õigust või mitte.

Küsimus Nr. 49. Väljaspool abielu sündinud lapse perekonna nimest.

Kelle kompetentsi kuulub väljaspool abielu sündinud lapsele isa perekonna nime ja lihase lapse õiguste tunnustamine, kui laps sündis 1917 a., vanemad sõlmisid abielu 1920 a. ja isa tunnistab enne abiellumist sündinud lapse oma lihaseks lapseks? E. V. perekonnaseisu ametnik.

Vastus:

Väljaspool abielu sündinud lapse seadustamine sünnib B. E. S. III k. § 173 põhjal lapse vanemate abiellumisega. Lapse sünni aktil sünniregistris (küsimuses tähendatud juhusel vastavas meetrika raamatus) tehakse märkus, et mees tunnistab oma naise lapse omaks.

Kuulutakse maksvuseta:

1) Eduard Juhani p, Feldmanni hobusepass, väljaantud Jõgeva alevivalitsusest 14. dets. 1922 a. Nr. 1 all.

Vastutav toimetaja: Eesti Maaomaval. Liidu sekretär H. Avikson. Väljaandaja: Eesti Maaomaval. Liit.

„Ühistrükikoda Rakveres“